

Wensen en verwachtingen van verpleegkundigen bij het voorschrijven van medicatie

Factsheet Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden, februari 2007

Eén op de drie verpleegkundigen verwacht dat er binnen hun team de komende jaren vaker medicatie voorgeschreven wordt door verpleegkundigen. Voor veertien procent geldt dit (ook) als het gaat om receptplichtige medicatie. Verpleegkundigen vinden het over het algemeen geen goede ontwikkeling dat zij vaker zouden gaan voorschrijven, maar zijn er wel voordat het een voorbehouden handeling wordt in de wet BIG en als voor bepaalde groepen verpleegkundigen een voorschrijfbevoegdheid geregeld wordt. De meeste verpleegkundigen (87%) voelen zich niet voldoende toegerust om recepten voor te schrijven. Zij hebben hiervoor onvoldoende kennis. Tevens zijn de formele verantwoordelijkheden nu nog niet goed geregeld.

Inleiding

Alleen artsen, tandartsen en verloskundigen zijn zelfstandig bevoegd om medicatie voor te schrijven. In de toekomst krijgen twee groepen verpleegkundigen de mogelijkheid om medicatie voor te schrijven. De eerste groep zijn de verpleegkundig specialisten met een masteropleiding. Zij krijgen evenals artsen en verloskundigen, een zelfstandige voorschrijfbevoegdheid. De tweede groep bestaat uit gespecialiseerd verpleegkundigen (zoals bijvoorbeeld diabetesverpleegkundigen). Zij krijgen ook een zelfstandige bevoegdheid om medicijnen voor te schrijven, maar moeten zich daarbij houden aan in de wet BIG opgenomen voorwaarden. Eén van de voorwaarden is dat een arts de diagnose moet stellen, voordat medicatie voorschrijven wordt. Naar verwachting is het voorschrijven van medicatie door deze tweede groep in de loop van 2007 bij wet geregeld.

Deze factsheet geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Verwachten verpleegkundigen dat zij in de komende 10 jaar vaker medicatie gaan voorschrijven?
2. Zijn verpleegkundigen de afgelopen jaren al meer gaan voorschrijven?
3. In hoeverre voelen verpleegkundigen zich (a) qua kennis en vaardigheden en (b) qua ondersteuning vanuit hun organisatie

toegerust om medicatie voor te schrijven?

Is er een verschil tussen wel en niet gespecialiseerde verpleegkundigen?

4. In hoeverre vinden verpleegkundigen het wenselijk dat zij vaker medicatie gaan voorschrijven? Is er een verschil tussen wel en niet gespecialiseerde verpleegkundigen?

Onderzoeksgroep

Eind 2006 ontvingen de verpleegkundigen van het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden een voorgestructureerde vragenlijst over medicatie voorschrijven. De vragen over medicatie voorschrijven zijn afgeleid van de lijst van Scholte e.a. (1999). De vragen hebben betrekking op het voorschrijven van medicijnen door verpleegkundigen *binnen het eigen team*, waardoor geen uitspraken gedaan kunnen worden over de vraag of de individuele verpleegkundigen voorschrijven. Daarnaast is gevraagd of de verpleegkundige zichzelf voldoende toegerust voelt om medicijnen voor te schrijven en of de verpleegkundige de voorgenomen wetswijzigingen een goede ontwikkeling vindt. De vragen werden beantwoord door 393 verpleegkundigen (respons 79%). Zij werken in algemene ziekenhuizen (n=100), de psychiatrie (n=101), de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking (n=93) en de thuiszorg (n=99).

Tabel 1. Verwachtingen ten aanzien van voorschrijven door verpleegkundigen in eigen team in komende tien jaren

Denkt u dat (gespecialiseerde) verpleegkundigen in uw team vaker gaan voorschrijven?	Alg zkh	Psy	Vgz	Thuis- zorg	Totaal ¹
Ja, (veel) meer	44%	39%	9%	39%	33%
Het zal niet veel veranderen	51%	53%	83%	59%	61%
Nee, het wordt minder	5%	8%	8%	3%	6%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

¹verschillen tussen de sectoren zijn statistisch significant

De verpleegkundigen hebben gemiddeld bijna 18 jaar werkervaring in de zorg (range 1-40 jaar) en werken 26 uur per week (range 3-40 uur). Alle panelleden hebben taken in de directe zorg voor cliënten. De gemiddelde leeftijd is 42 jaar (range 23-64 jaar). Tien procent van de respondenten is man.

Vergelijken we de leeftijds- en geslachtsverdeling binnen elke sector met de kenmerken van alle verpleegkundigen in die sector, dan kunnen we concluderen dat per sector een representatieve groep verpleegkundigen de vragenlijst heeft ingevuld.

Zestien procent (n=64) van de verpleegkundigen werkt als gespecialiseerd verpleegkundige, verpleegkundig specialist of nurse practitioner. Zij werken vooral in de algemene ziekenhuizen (n=47) en in de thuiszorg (n=11). Zeven van hen hebben een masteropleiding.

Analyses

Verschillen tussen de sectoren zijn getoetst met chi-kwadraat toetsen ($p < .05$).

Verwachtingen ten aanzien van medicatie voorschrijven

Eenderde van de verpleegkundigen verwacht dat de verpleegkundigen in hun team in de toekomst vaker gaan voorschrijven (tabel 1).

Dit geldt niet voor de verpleegkundigen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking, die doorgaans geen grote veranderingen verwachten.

De toename vindt vooral plaats wat betreft vrij verkrijgbare medicijnen en herhalingsrecepten (tabel 2). Veertien procent verwacht dat verpleegkundigen vaker medicatie op recept gaan voorschrijven. De verwachtingen zijn in alle sectoren hetzelfde.

Tabel 2. Percentage verpleegkundigen dat verwacht dat verpleegkundigen in hun team de komende tien jaar vaker medicatie voorschrijven

Manier van voorschrijven	Totaal
(nieuw) Op recept voorschrijven	14%
Vrij verkrijgbare medicatie voorschrijven	25%
Herhalingsrecepten voorschrijven	21%

Veranderen in voorschrijven in de laatste jaren

Een deel van de verpleegkundigen signaleert dat er binnen hun team de afgelopen vijf jaar al steeds vaker werd voorgeschreven door verpleegkundigen (tabel 3).

Omdat dit onderzoek (deels) een herhaling is van onderzoek van Scholte e.a. (1999), is een vergelijking in de tijd mogelijk. Het blijkt dat er geen toename is van zelfstandig voorschrijven, zeker niet in de algemene ziekenhuizen en ook niet in de psychiatrie (tabel 4).

Tabel 3. Percentage verpleegkundigen dat aangeeft dat verpleegkundigen in hun team de afgelopen vijf jaar steeds vaker medicatie voorschrijven

Manier van voorschrijven	Alg zkh	Psy	Vgz	Thuiszorg	Totaal
(nieuw) Op recept	10%	4%	2%	6%	6%
Vrij verkrijgbare ¹	26%	10%	11%	23%	18%
Herhalingsrecepten ¹	22%	7%	7%	7%	11%

¹verschillen tussen de sectoren zijn statistisch significant

Tabel 4. Vergelijking gegevens uit 1999 (Scholte e.a.) met onze gegevens uit 2006

% (volledig) mee eens	Alg zkh		Psy		Thuiszorg	
	2006	1999	2006	1999	2006	1999
	N=100	N=137	N=99	N=130	N=99	N=158
Komt invullen recept voor?	65%	73%	29%	26%	15%	6%
Opdracht door arts	52%	68%	75%	62%	40%	60%
Regels schriftelijk vastgelegd	40%	58%	48%	65%	33%	30%

^{let} op: Het tweede en derde item is gepercenteerd over de mensen die het eerste item met "ja" beantwoordden. Daardoor is het tweede en derde item in psychiatrie en thuiszorg berekend over een klein aantal respondenten (psychiatrie n=28 resp n=34, thuiszorg n=15 resp n=10). Scholte heeft de vragen niet gerapporteerd over de verstandelijk gehandicapte zorg.

In de thuiszorg is er wellicht sprake van een toename, maar de aantallen zijn daar te klein om harde uitspraken over te doen. In algemene ziekenhuizen zijn verpleegkundigen anno 2006 wat vaker zelf het initiatief gaan nemen tot voorschrijven, maar dan wordt nog steeds (evenals in 1999) vrijwel altijd achteraf toestemming gevraagd aan de arts (de Veer e.a., 2006). Verpleegkundigen geven in 2006 minder vaak aan dat er schriftelijk vastgelegde regels zijn.

Toerusting

Verpleegkundigen voelen zichzelf momenteel niet voldoende toegerust om medicatie voor te schrijven: 13 procent voelt zich wel voldoende toegerust, en dat zijn vooral degenen die in algemene ziekenhuizen werkzaam zijn (tabel 5). Verpleegkundigen vinden vooral dat ze te

weinig kennis hebben. Daarnaast vinden verpleegkundigen dat de formele verantwoordelijkheden daar niet goed genoeg voor zijn vastgelegd. Alhoewel gespecialiseerde verpleegkundigen vaker vinden dat ze voldoende zijn toegerust om medicatie voor te schrijven, is het verschil met andere verpleegkundigen niet groot: 22% van de gespecialiseerde verpleegkundigen voelt zich voldoende toegerust, versus 11% van de andere verpleegkundigen. Gespecialiseerde verpleegkundigen noemen minder knelpunten en geven vooral aan dat de formele verantwoordelijkheden niet goed zijn vastgelegd (58%). Ruim de helft van de gespecialiseerde verpleegkundigen (55%) vindt hun kennis voldoende (bij de niet gespecialiseerde verpleegkundigen is dat 23%).

Tabel 5. Mate waarin verpleegkundigen zich op dit moment toegerust voelen om medicatie voor te schrijven (meerdere antwoorden mogelijk)

	Alg zkh	Psy	Vgz	Thuis- zorg	Totaal
Ik voel me voldoende toegerust ¹	22%	12%	8%	9%	13%
Mijn kennis is onvoldoende ¹	55%	77%	86%	70%	72%
De formele verantwoordelijkheden zijn niet goed vastgelegd ¹	54%	60%	34%	66%	54%
De taakverdeling tussen artsen en verpleegkundigen is niet goed vastgelegd ¹	37%	38%	21%	47%	36%
De ondersteuning vanuit mijn organisatie is onvoldoende	17%	30%	19%	25%	23%
Mijn vaardigheden zijn onvoldoende ¹	14%	11%	36%	17%	19%
Mijn salaris is onvoldoende	16%	22%	14%	16%	17%
Ik heb er te weinig tijd voor	5%	7%	9%	14%	9%

¹verschillen tussen de sectoren zijn statistisch significant

Tabel 6. Percentage dat onderdelen van voorgenomen nieuwe beleid ten aanzien van medicatie voorschrijven door verpleegkundigen onderschrijft

	Eens	Noch eens/ noch oneens	Oneens
Ik vind het een goede ontwikkeling als verpleegkundigen in mijn team in de toekomst vaker medicatie gaan voorschrijven	12%	17%	71%
Ik vind het een goede zaak dat verpleegkundig specialisten of nurse practitioners (master niveau) in de toekomst zelfstandig medicatie kunnen voorschrijven ¹	50%	25%	25%
Ik vind het een goede zaak dat het voorschrijven van medicatie als voorbehouden handeling in de wet BIG wordt opgenomen	69%	12%	19%
Ik vind het een goede zaak dat alleen specifieke categorieën van verpleegkundigen medicatie voor zullen mogen schrijven	74%	13%	13%

¹verschillen tussen de sectoren zijn statistisch significant

Wenselijkheid van medicatie voorschrijven door verpleegkundigen

Verpleegkundigen vinden het veelal geen goede ontwikkeling als alle verpleegkundigen vaker gaan voorschrijven (tabel 6). Zij vinden het een goede zaak als het medicatie voorschrijven een voorbehouden handeling in de wet BIG wordt en alleen specifieke categorieën van verpleegkundigen kunnen voorschrijven. Vooral verpleegkundigen in algemene ziekenhuizen (64%) en in de thuiszorg (61%) vinden dat het voorschrijven een taak zou kunnen zijn van verpleegkundigen die opgeleid zijn op master niveau. Gespecialiseerde verpleegkundigen hebben dezelfde mening als niet gespecialiseerde verpleegkundigen.

Conclusie

Eenderde van de verpleegkundigen verwacht dat er door verpleegkundigen binnen hun team vaker medicatie voorgeschreven gaat worden, vooral vrij verkrijgbare medicatie en herhalingsrecepten. Verpleegkundigen vinden het over het algemeen een goede zaak als het een

voorbehouden handeling wordt in de wet BIG en als voor bepaalde groepen verpleegkundigen een voorschrijfbevoegdheid geregeld wordt. Zij vinden het geen goede ontwikkeling als elke verpleegkundige vaker zou gaan voorschrijven. Verpleegkundigen tonen zich daarmee bewust van de extra deskundigheid die nodig is voor het voorschrijven van medicatie. De meeste verpleegkundigen vinden dat zijzelf onvoldoende toegerust zijn voor het voorschrijven van medicatie.

Literatuur

Scholten CM, IJzerman M, Algera M. Taakverschuiving van arts naar verpleegkundige. Maarssen/Utrecht: Elsevier/De Tijdstroom/LCVV, 1999.
Veer AJE de, Francke AL, Poortvliet EP, Verkerk M. Voorschrijven van medicatie door verpleegkundigen. Factsheet. Utrecht: LEVV/NIVEL/V&VN, 2007.

Auteurs:

A.J.E. de Veer (NIVEL)
A.L. Francke (NIVEL)
E.P. Poortvliet (LEVV)
M. Verkerk (V&VN)

Deze factsheet is gebaseerd op de resultaten uit een peiling onder de leden van het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden. Dit panel bestaat uit 400 verpleegkundigen en 300 verzorgenden. De verpleegkundigen zijn werkzaam in vier sectoren: de algemene ziekenhuizen, de psychiatrie, de zorg voor mensen met een verstandelijke handicap en de thuiszorg. De verzorgenden zijn werkzaam in drie sectoren: de verpleeghuizen, de verzorgingshuizen, en de thuiszorg. Het panel is een project van Verpleegkundigen & Verzorgenden Nederland (V&VN), het Landelijk Expertisecentrum Verpleging & Verzorging (LEVV) en het NIVEL.

Voor meer informatie over het Panel: LEVV, dhr. P. Poortvliet, tel 030 29 19 000, e-mail: p.poortvliet@levv.nl

Kijk op

www.nivel.nl/panelvenv of www.levv.nl/panelvenv of www.venvn.nl/panelvenv voor meer informatie over het Panel Verpleegkundigen en Verzorgenden